

AKADEMIA E SHKENCAVE DHE E ARTEVE E KOSOVËS

DEKLARATA KUSHTETUESE

2 KORRIK 1990

Prishtinë

2015

Nga mbledhja e Kuvendit të Kosovës, 2 korrik 1990

DEKLARATA E AKADEMISË SË SHKENCAVE DHE TË ARTEVE TË
KOSOVËS
MBI ÇËSHTJET KUSHTETUESE DREJTUAR KUVENDIT TË KSA TË
KOSOVËS,
TË RSFJ-së DHE TË RS TË SERBISË

KOSOVA KËRKON SUBJEKTIVITET TË BARABARTË
POLITIK NË JUGOSLLAVI

*ASHA e Kosovës propozon që Kuvendi i KSA të Kosovës ta përgatisë dhe ta
proklamojë Deklaratën kushtetuese mbi pozitën e re kushtetuese të Kosovës
në rregullimin kushtetues të vendit në drejtim të barazisë së Kosovës në
federatë – konfederatë, si Kosovë e të gjithë qytetarëve dhe të nacionaliteteve
të barabarta të saj, në të cilën shqiptarët konsiderohen jo pakicë kombëtare
apo kombësi, por komb*

I

Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës, duke iu përgjigjur me kënaqësi Komisionit për Çështje Kushtetuese të Kuvendit të RSFJ që, në kuadrin e debatit publik për projektin e amendamenteve të Kushtetutës së RSFJ, të cilat i ka përcaktuar Dhoma Federative e Kuvendit të RSFJ, ta studiojë projektin e amendamenteve dhe të japë mendimin dhe propozimet e veta, - më 14.6.1990 mbajti Kuvendin, në të cilin u bë diskutimi publik mbi projektin e amendamenteve, dhe, me atë rast, u konkludua që për mendimet dhe propozimet e kristalizuara në këtë shqyrtim të informohet Kuvendi i RSFJ si përcaktues i projektit të amendamenteve, si dhe Kuvendi i KSA të Kosovës, si themelues i kësaj Akademie dhe bashkëvendosës për ndryshimet e Kushtetutës së RSFJ-së.

Duke marrë parasysh integritetin dhe ndërvarësinë e lëndës dhe të problematikës kushtetuese; në të njëjtën mbledhje të Kuvendit të Akademisë, me propozim të Kryesisë së Akademisë, u shqyrtua edhe pjesa e tekstit të propozimit të Kryesisë së RS të Serbisë për nxjerrjen e Kushtetutës së re të RSS, që ka të bëjë me krahinat. Me këtë rast u konstatua se është absolutisht i papranueshëm orientimi i Kryesisë së RS të Serbisë që synon degradimin e mëtejshëm të qenies dhe të pozitës kushtetuese të KSA, duke e vlerësuar këtë orientim si thellësisht të

kundërt me kapitullin e parë të parimeve themelore të Kushtetutës së RSFJ dhe me nenet 2 e 4 të Kushtetutës së RSFJ, politikisht opresiv ndaj nacionalitetit shqiptar dhe shprehjes kushtetuese - juridike të tij në bashkësinë jugosllave, si dhe shumë të dëmshëm për marrëdhëniet ndërnacionale në Jugosllavi, dhe për stabilitetin politik dhe kushtetues të saj.

Përveç kësaj u konstatua se Kryesia e RS të Serbisë me propozimet e veta për krahina socialiste autonome drejtpërsëdrejti shkel Kushtetutën e Republikës së vet. Sikurse, dihet, në pikën 2 të amendamentit 47 të Kushtetutës së RS të Serbisë, me të cilin iu mor subjektiviteti i KSA në mbrojtjen e autonomitetit të tyre, qëndron ky pohim: “Me ndryshime të Kushtetutës së RS të Serbisë, nuk mund të ndryshohen pozita, të drejtat dhe detyrat e krahinave autonome të përcaktuara me Kushtetutën e RSFJ-së”. _

Me këtë rast, në mënyrë të veçantë, u shfaq habia se si establishmenti politik i RS të Serbisë do të mund ta dekonstitucionalizonte Kushtetutën e KSA të Kosovës, kur dihet se në shtetin juridik, në mënyrë kushtetuese-juridike. Kjo do të mund të bëhej vetëm me ndryshimin e Kushtetutës së RSFJ, e një ndryshim i këtillë i Kushtetutës së RSFJ nuk mund të bëhet pa pajtimin e Kuvendit të KSA të Kosovës.

Gjithashtu u shfaq habia në lidhje me intencën e pakuptueshme dhe anakronike të Kryesisë së tashme të RS të Serbisë që në RS të Serbisë të nxirret Kushtetuta e re para dhe pa organizimin e zgjedhjeve të lira në RS të Serbisë dhe konstituimit shumëpartiak të kuvendeve; një habi e këtillë do të shfaqej edhe ndaj Kryesisë së RSFJ dhe Kryesisë së cilësdo republike e krahine nëse, në kundërshtim me trendet demokratike bashkëkohëse në botë do të nxirrte kushtetutën e re në kushtet e strukturës politike moniste.

Në qoftë se Kushtetuta ekzistuese do të ishte pengesë për nxjerrjen e ligjit për partitë politike dhe shoqatat e qytetareve, për zgjedhjet e lira dhe konstituimin plural të kuvendeve, do të mjaftonte vetëm një amendament i Kushtetutës, i aprovuar me procedurë të shpejtë, që do t'i mundësonte të gjitha këto, e që kjo ka mundur të bëhet deri tash.

Kuvendi i KSA të Kosovës, në bazë të së drejtës së Krahinës për vetorganizim, që del nga parimet themelore të Kushtetutës së RSFJ, do të mund ta nxirrte dhe duhet ta nxjerrë ligjin e vet për partitë politike dhe shoqatat e qytetarëve sikurse ka vepruar mirë që nuk e ka dhënë pëlqimin për iniciativën e Kryesisë për nxjerrjen e Kushtetutës së re, madje, jo vetëm për shkak të qasjes së papranueshme të kësaj

iniciative ndaj qenies kushtetuese dhe pozitës së KSA, por edhe për faktin se punët rreth përgatitjeve dhe aprovimit të kushtetutave të reja në Jugosllavi duhet t'i kryejnë kuvendet e reja të konstituara në bazë të pluralizmit politik.

Në kuadër të debatit më të gjerë për çështjet kushtetuese në lidhje me amendamentet e Kushtetutës së RSFJ, propozimin e RS të Serbisë për nxjerrjen e Kushtetutës së re të RSS dhe në lidhje me iniciativën e mëparshme të Kryesisë së RSFJ për nxjerrjen e Kushtetutës së RSFJ,

1. Kuvendi i KSA të Kosovës lutet që ta përgatisë dhe ta proklamojë Deklaratën kushtetuese mbi pozitën e re kushtetuese të Kosovës në rregullimin kushtetues të vendit në drejtim të barazisë së Kosovës në federatë–konfederatë si Kosovë e të gjithë qytetarëve dhe nacionaliteteve të barabarta të saj, në të cilën shqiptarët konsiderohen, jo pakicë kombëtare, apo kombësi, por KOMB (popull) si në Kosovë ashtu edhe në Jugosllavi me subjektivitet të barabartë politik.

Kjo deklaratë kushtetuese (sipas nevojës, e fuqizuar edhe me referendum) do të ishte akt i vetëvendosjes politike të Kosovës në kuadrin e Jugosllavisë dhe bazë ndërtimit të pozitës së vet burimore në dialogun politiko-kushtetues të vendit, si dhe bazë e përgatitjes dhe e aprovimit të Kushtetutës së re të Kosovës.

2. Kuvendit të KSA të Kosovës gjithashtu i propozohet që ta anulojë vendimin e 23 marsit të vitit 1989 për dhënien e pëlqimit për amendamentet e Kushtetutës së RS të Serbisë, sepse shumë fakte flasin se, përpos që është bërë presion antikushtetues në Kuvendin e KSA të Kosovës, që në kushtet e aplikimit të gjendjes së jashtëzakonshme në Kosovë, të japë pëlqimin për amendamentet me të cilat është cenuar në mënyrë drastike autonomia e KSA të Kosovës, gjithashtu është aplikuar procedurë antikushtetuese në deklarimin e Kuvendit të KSA të Kosovës në lidhje me amendamentet. Me atë rast, në mbledhjen e Kuvendit, më 23 mars 1989 përpos parregullsive të tjera të vrazhda procedurale, në procesin e votimit morën pjesë edhe jodelegatë, për çka flasin incizimet publike të aktit të votimit në Kuvend. (Fotografia e faqes së parë të gazetës “Jedinstvo” të 24 marsit të vitit 1989).

3. Kuvendi i KSA të Kosovës lutet njëkohësisht që në bazë të nenit 301, alineja 6, të Kushtetutës së RS të Serbisë ta njoftojë Kuvendin e RS të Serbisë dhe Kuvendin e KSA të Vojvodinës, se me ligje të veta, përkatësisht ligje krahinore do t'i rregullojë lëmenjtë (arsimi, universiteti, mbrojtja shëndetësore etj.) të rregulluara gjër më tani me ligje republikane në bazë të nenit 301 të Kushtetutës së RS të Serbisë (ligjet unike me “ujdi”). Në këtë rast, përveç cungimit të shtuar të

autonomitetit të Kosovës me këto ligje, Kuvendi do të duhej të kishte gjithashtu parasysh amendamentin XXXI, pika 5, të Kushtetutës së RS të Serbisë, i cili u jep të drejtë centraliste organeve administrative republikane që ato t'u japin instrukcione të detyrueshme organeve krahinore dhe organeve të tjera administrative në KSA për zbatimin e ligjeve republikane dhe të dispozitave të tjera republikane, të cilat aplikohen në tërë territorin e Republikës. Këtu nuk duhet harruar se ligjet unike “me ujdi” aplikohen në tërë territorin e Republikës dhe se edhe në këto ligje (lëmenjtë që ato i rregullojnë) lidhen instruksionet centraliste me të cilat në mënyrë të njëanshme përcaktohet kuptimi dhe zbatimi i ligjit.

4. Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës e ndien për obligim edhe nder që Kuvendit të KSA të Kosovës t'i shprehë gatishmërinë që të japë kontributin e saj për përgatitjen e deklaratës kushtetuese dhe të Kushtetutës së re të Kosovës qoftë nëpërmjet trupave punuese të saj, qoftë nëpërmjet angazhimit individual të akademikëve, si dhe të japë kontribut për bashkëpunim në çdo fushë tjetër të mundshme.

II

Ne lidhje me projektin e amendamenteve të Kushtetutës së RSFJ, që i ka iniciuar Këshilli Ekzekutiv Federativ, në këtë letër jepet pasqyra e përgjithshme e mendimeve, sugjerimeve dhe e propozimeve qenësore në lidhje me amendamentet e propozuara dhe me këtë rast anëtarëve të Akademisë veçmas atyre të degës juridike, ekonomike dhe politikologjike, u është rekomanduar që vërejtjet e tyre më të hollësishme t'ia paraqesin individualisht Komisionit Kushtetues të Kuvendit të RSFJ-së.

1.

Krahas vërejtjeve, sugjerimeve dhe propozimeve në lidhje me projektin e amendamenteve të Kushtetutës së RSFJ, që do të paraqiten dhe do të sistematizohen në këtë letër, Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës mbështet plotësisht orientimet qenësore të projektit të amendamenteve që kanë të bëjnë me reformën ekonomike dhe demokratike të vendit e që janë:

1. Pluralizmin i formave të pronës dhe tregu i lirë i orientuar për efikasitetin ekonomik dhe zhvillimin e fuqisë ekonomike të vendit;

2. Pluralizmi politik dhe dimensionin e sistemit shumëpartiak dhe formave të tjera të organizimit dhe të bashkimit të lirë të qytetarëve;

3. Zgjedhjet e lira, të fshehta dhe të drejtpërdrejta në konstituimin e organeve të pushtetit;

4. Zgjerimi i sferës së lirive dhe të drejtave të njeriut të qytetarit dhe shkalla më e lartë e garantimit kushtetues të tyre.

Duke mbështetur orientimet e përmendura demokratike, në diskutim u vunë në dukje rrjedha të theksuara antikushtetuese të politikës zyrtare ndaj Kosovës dhe në Kosovë, sikurse është urdhëresa antikushtetuese e Këshillit Ekzekutiv të RS të Serbisë, si organ ekzekutiv, që, me kërcënimin e forcave të milicisë serbe në Kosovë, te sjellja si formë e vazhdimit faktik të gjendjes së jashtëzakonshme në Kosovë nën mbrojtjen kushtetuese të amendamentit jokushtetues 43, të mos zbatohen disa vendime gjyqësore dhe vendime të organeve vetëqeverisëse në Kosovë. Po ashtu u theksua obstrukcioni dhe pengesat e politikës zyrtare në lidhje me konstituimin e pluralizmit politik dhe të zgjedhjeve të lira: u shfaq bindja se amendamentet e Kushtetutës së RSFJ kanë kuptimin dhe arsyetimin e vet vetëm në qoftë se me to drejtpërdrejt dhe menjëherë konstituohet sistemi shumëpartiak dhe bëhen zgjedhjet e lira në të gjitha pjesët e Jugosllavisë.

2.

Në lidhje me tekstin dhe përmbajtjen e amendamenteve u kristalizuan këto vërejtje qenësore, mendime dhe propozime:

a) Vërejtje të natyrës së përgjithshme dhe metodologjike

1. Duke mbështetur rregullimin e normimit të tepruar juridik të marrëdhënieve shoqërore, nuk do të ishte mirë që të bëhet konstitucionalizmi i disa marrëdhënieve dhe institucioneve qenësore, në mënyrë që materia rregullative në tërësi t'i lihet rregullimit ligjor (për shembull: jodistinkcioni kushtetues ndërmjet pasurisë shoqërore dhe shtetërore. - Amendamenti 50);

2. Duke mbështetur në mënyrë të barabartë mbrojtjen shtetërore dhe shoqërore të të gjitha formave të pronës si dhe konkurrencës së tyre në kushte të barabarta juridike dhe ekonomike, vetë deklarimi kushtetues “mbi barazinë e formave të pronës” (amendamenti 50) mbase është i tepërt në pikëpamje leksike dhe konceptuale, përpos kësaj edhe i papërcaktuar në pikëpamje të strukturës së marrë-

dhënieve pronësore në shoqëri dhe të strukturës kuantitative të formave të pronës;

3. Në rastet kur përmendet ligji republikan (edhe kur është fjala për arsyetimin e tekstit të amendamenteve) duhet të përmendet krahas edhe ligji krahinor, meqenëse me dispozitat e Kushtetutës së RSFJ nuk bëhet prejudikim në favor të ligjit republikan në distribuimin normativ ndërmjet Republikës dhe KSA. Përkundrazi, në këtë distribuim presupozimi i rregullimit është në favor të legjislacionit krahinor. Duhet të përmendet gjithashtu se nuk është në pajtim me parimet e Kushtetutës së RSFJ që të theksohet parimi i vetorganizimit vetëm në lidhje me republikat (arsyetimi i projektit, të amendamentit, fq. 38). Po ky parim ka të bëjë edhe me KSA dhe, për këtë arsye, për pos të tjerash, krahinat edhe e kanë kushtetutën e vet;

4. Duke mbështetur orientimet themelore të amendamenteve në konstituimin e parakushteve qenësore institucionale të demokratizimit të jetës politike (sistemi shumëpartiak, zgjedhjet e drejtpërdrejta), sferën rregullative të këtyre amendamenteve nuk duhet zgjeruar në çfarëdo ndryshimi të marrëdhënieve në federatë (procedura e ndryshimit të Kushtetutës së RSFJ; përfaqësimi numerik i republikave dhe i krahinave në Kuvend etj). Kjo duhet t'i lihet lëndës së Kushtetutës së re të RSFJ, kushtetutë kjo që do të kërkojë shqyrtime të thelluara dhe një dialog më të thukët politik të subjekteve konstituive të federatës, përkatësisht të republikave dhe të krahinave;

5. Në sferën e garantimit më efikas të të drejtave dhe të lirive të njeriut, që tash duhen bërë përpjekje për konstituimin kushtetues të institucionit të "ombudsmanit" në mbrojtjen e të drejtave dhe të lirive të qytetarëve në sferën e marrëdhënieve të qytetarëve dhe të organeve të pushtetit, duke ia vënë, me këtë rast, materies ligjore profilimin më të afërt të këtij institucioni;

6. Në pjesën përkatëse të amendamentit, ose me amendament të ri, do të duhej të inkomporohej pikënisja kushtetuese dhe deklarimi kushtetues se arsimi, shkenca, kultura dhe shëndetësia janë pjesë integrale e reproduksionit shoqëror.

7. Propozohet heqja e dënimit me vdekje.

b) Vërejtje konkrete

1. Me amendamentin 49 do të duhej paraparë që alineja 17 e kapitullit III të parimeve themelore të Kushtetutës së RSFJ, që flet për realizimin e bazës mate-

riale të barazisë së kombeve dhe të kombësive të Jugosllavisë të bëhet aline e fundit e kapitullit I të parimeve themelore të Kushtetutës. Kjo do t'i përgjigjej koherencës juridikopërmbajtësore të kapitullit I të parimeve themelore;

2. Në amendamentin 58, pika 8, në të cilin proklamohet liria e organizimit dhe e veprimit politik, do të duhej mbajtur vetëm formulimi mbi ndalimin e organizimit dhe të veprimit politik të orientuar për ndërrimin e dhunshëm të rregullimit kushtetues të vendit si dhe për shkëljen e lirive dhe të drejtave të njeriut e të qytetarit - të garantuara me kushtetutë. Bazat e tjera më të gjera të ndalimit të organizimit dhe të veprimit politik, që, zaten, janë objekt i mbrojtjes së plotë penalo-juridike (tërësia territoriale, ndalimi i cytjes së mosdurimit kombëtar etj.), me formulimet evazive ("rezikim") do të kontribuonin për arbitraritet shprehimor të organeve të pushtetit në lidhje me organizimin dhe veprimin e lirë politik;

3. Në alternativën e alinesë 1 të amendamentit 64 preket në përpjesëtimin numerik ekzistues të pjesëmarrjes së delegatëve – deputetëve të republikave dhe të krahinave në Dhomën Federative, në dëm të participimit të KSA, e kjo nuk do të mund të pranohej. Në qoftë se në këto amendamente (ndryshime kushtetuese) do të bëheshin ndryshime në federatë, atëherë do të duhej paraparë pjesëmarrjen e KSA me numër të njëjtë të përfaqësuesve në Dhomën federative dhe në organet e tjera federale. Ky solucion do të ishte në harmoni me barazinë kombëtare në Jugosllavi duke hapur suaza më të gjera institucionale të pjesëmarrjes së barabatë të popullit shqiptar në organet e përbashkëta federale të Jugosllavisë:

4. Amendamenti 70, i cili pjesërisht parasheh ndryshimin e procedurës së tanishme kushtetuese mbi ndryshimin e Kushtetutës së RSFJ, jo vetëm që i tejkalon suazat e iniciativës së këtyre ndryshimeve kushtetuese, por, si i këtillë, është i papranueshëm, sepse mund të sjellë deri në atë situatë që orientimet dhe optionet e caktuara kushtetuese të njëanshme të favorizohen me vetë faktin që për këto krijohet përparësia me mbivotim në fazën e parë të procedurës së ndryshimeve kushtetuese. Për këtë arsye edhe mendojmë se Kuvendi i KSA të Kosovës nuk duhet ta aprovojë këtë amendament, si dhe përgjithësisht çfarëdo zgjidhjeje në të cilën reduktohet pozita e KSA në federatë.

14.6.1990, Botuar te RILINDJA, e premte, 15.6.1990

Duke u nisur nga vullneti i shprehur vendosmërisht anë e mbanë Kosovës nga ana e shumicës së popullsisë së Kosovës, vullnet ky i sublinuar edhe në deklaratën e ASHA të Kosovës për pozitë të re kushtetuese të Kosovës, si dhe duke u nisur nga roli dhe pozita e Kuvendit të Kosovës si organ përfaqësues dhe kushtetatdhënës më i lartë i pushtetit dhe i vetqeverisjes në Kosovë, Kuvendi i Kosovës solëmnisht shpallë:

DEKLARATËN KUSHTETUESE MBI KOSOVEN SI NJESI TË PAVARUR DHE TË BARABARTË NË KUADER TË FEDERATËS (KONFEDERATËS) TË JUGOSLLAVISË SI SUBJEKT I BARABARTË ME NJESITË E TJERA NË FEDERATË (KONFEDERATË)

1. Me këtë deklaratë shprehet dhe shpallet qëndrimi burimor kushtetues i popullsisë së Kosovës dhe i këtij Kuvendi si akt i vetëvendosjes politike në kuadër të Jugosllavisë.
2. Ky Kuvend duke e shpallur nga ana e tij dhe në nivel të tij kosoven si njësi të barabartë në Jugosllavi, në bazë të principeve të demokracisë autentike mbi rrespektimin e vullnetit të njerzëve dhe të kolektivitetëve njerzore dhe kombëtare, pret konfirmimin e këtij akti konstitutiv të tij në Kushtetuten e Jugosllavisë me mbështetje të plotë të opinionit demokratik në Jugosllavi dhe të opinionit ndërkombëtar.
3. Ky Kuvend Kosovën dhe pozitën e re kushtetuese të saj e konfirmon si bashkësi politiko-kushtetuese dhe pozitë politiko-kushtetuese të përbashkët të qytetarëve dhe nacionalitetëve të barabarta të Kosovës, ku shqiptarët si shumicë e popullsisë së Kosovës dhe një ndër popujt më numerik në Jugosllavi, si dhe sërëbët dhe të tjerët në Kosovë konsiderohen popull-komb dhe jo kombësi (pakicë kombëtare).
4. Në ndërkohë, deri në aplikimin definitiv juridik të kësaj Deklarate kushtetuese, Kuvendi dhe organet e pushtetit të Kosovës marrëdhëniet e tyre në rendin kushtetues të Jugosllavisë i mbështesin në Kushtetuten në fuqi të Jugosllavisë dhe jo në amandamentet e Kushtetutës së RS të Sërëbisë të vitit 1989, me ç'rast bëhet edhe anulimi i vendimit të Kuvendit të Kosovës i datës 23 mars 1989 mbi dhënien e pëlqimit në këto amandamente.
5. Kuvendi i Kosovës deri në nxerrjen e Kushtetutës së re të Kosovës tash e tutje do të komunikojë publikisht me këtë emërtim duke e emërtuar njëkohsishtë bashkësinë shoqërore-politike organ i së cilës është, vetëm si Kosovë.

Frashtinë, më 2 korrik 1990

Delegatët, nënshkrues të
Deklaratës:

DEKLARATA E KUVENDIT TË KOSOVËS

Duke u nisur nga vullneti i shprehur vendosmërisht anë e mbanë Kosovës, nga ana e shumicës së popullsisë së Kosovës, vullnet ky i sublimuar edhe në deklaratën e ASHA të Kosovës për pozitë të re kushtetuese të Kosovës, si dhe duke u nisur nga roli dhe pozita e Kuvendit të Kosovës si organ përfaqësues dhe kushtetutdhënës më i lartë i pushtetit dhe i vetëqeverisjes në Kosovë, Kuvendi i Kosovës solemnisht shpallë:

DEKLARATËN KUSHTETUESE MBI KOSOVËN SI NJËSI TË PAVARUR DHE TË BARABARTË NË KUADËR TË FEDERATËS (KONFEDERATËS) TË JUGOSLLAVISË SI SUBJEKT I BARABARTË ME NJËSITË E TJERA NË FEDERATË (KONFEDERATË)

1. Me këtë Deklaratë shprehet dhe shpallet qëndrimi burimor kushtetues i popullsisë së Kosovës dhe i këtij Kuvendi si akt i vetëvendosjes politike në kuadër të Jugosllavisë.

2. Ky Kuvend duke e shpallur nga ana e tij dhe në nivel të tij Kosovën si njësi të barabartë në Jugosllavi, në bazë të principeve të demokracisë autentike mbi respektimin e vullnetit të njerëzve dhe të kolektiviteteve njerëzore dhe kombëtare, pret konfirmimin e këtij akti konstitutiv të tij në Kushtetutën e Jugosllavisë me mbështetje të plotë të opinionit demokratik në Jugosllavi dhe të opinionit ndërkombëtar.

3. Ky Kuvend Kosovën dhe pozitën e re kushtetuese të saj e konfirmon si bashkësi politiko-kushtetuese dhe pozitë politiko-kushtetuese të përbashkët të qytetarëve dhe nacionaliteteve të barabarta të Kosovës, ku shqiptarët si shumicë e popullsisë së Kosovës dhe një ndër popujt më numerik në Jugosllavi, si dhe serbët dhe të tjerët në Kosovë konsiderohen popull-komb dhe jo kombësi (pakicë kombëtare).

4. Në ndërkohë, deri në aplikimin definitiv juridik të kësaj Deklarate kushtetuese, Kuvendi dhe organet e pushtetit të Kosovë marrëdhëniet e tyre në rendin kushtetues të Jugosllavisë i mbështesin në Kushtetutën në fuqi të Jugosllavisë dhe jo në amendamentet e Kushtetutës së RS të Serbisë të vitit 1989,

me ç'rast bëhet edhe anulimi i vendimit të Kuvendit të Kosovës i datës 23 mars 1989 mbi dhënien e pëlqimit në këto amendamente.

5. Kuvendi i Kosovës deri në nxjerrjen e Kushtetutës së re të Kosovës tash e tutje do të komunikoj publikisht me këtë emërtim duke e emërtuar njëkohësisht bashkësinë shoqërore-politike organ i së cilës është, vetëm si Kosovë.

Prishtinë, më 2 korrik 1990

Delegatët, nënshkrues të
Deklaratës:

Emri dhe Mbiemri	datë lindja
1. Adem Azemi (i vdekur)	1943
2. Adem Mikullovi	21.12.1941
3. Adem Viti	03.02.1958
4. Adnan Zhelja	02.08.1941
5. Afijete Azizi	10.07.1951
6. Agim Morina	18.05.1957
7. Agush Balaj	1954
8. Ali Shahini	30.03.1937
9. Avdi Grajqevci (i vdekur)	12.10.1938
10. Azem Neziri	08.01.1950
11. Bahri Abazi	1964
12. Bajram Arifi	1955
13. Baki Krasniqi (i vdekur)	27.07.1948
14. Basri Bajrami (i vdekur)	21.05.1960
15. Besa Basha	06.01.1957
16. Binaze Jashari	21.09.1956
17. Bujar Gjurgjeala	19.04.1946
18. Burim Muhagjeri	17.06.1956
19. Daut Jashanica	11.02.1948
20. Enver Pula	1.06.1940
21. Ethem Bekeri (i vdekur)	3.11.1938
22. Fatos Pula	28.10.1938
23. Fehmi Nallbani	28.02.1950
24. Feride Hyseni	10.09.1946
25. Feti Broqi	30.05.1947
26. Fetije Shala	24.06.1956
27. Flamur Xhiha	18.02.1954
28. Gafurr Kiseri (i vdekur)	4.04.1946
29. Gani Miftari (i vdekur)	22.04.1950
30. Gani Vula	17.07.1931
31. Gëzim Haklaj	1951
32. Gëzim Lipovci	26.01.1956
33. Gjyljeta Mulla	22.06.1969
34. Halil Magjari (i vdekur)	13.04.1026
35. Halim Dema	29.01.1955
36. Halit Kryeziu	19.12.1949
37. Hanife Elshani	26.06.1965
38. Hilmi Muhagjeri (i vdekur)	17.06.1944
39. Hisen Bashota (i vdekur)	18.02.1923
40. Hisni Salihu (i vdekur)	02.09.1964
41. Ilaz Ramajli	20.09.1951
42. Ilirjana Jusufi	10.03.1968
43. Imer Gashi	16.07.1934
44. Isa Shefkiu	18.07.1948
45. Isak Restelica	15.09.1952
46. Islam Gashi	20.03.1953
47. Ismajl Sahiti (i vdekur)	05.05.1940
48. Isuf Konjufca	25.06.1953
49. Jahir Bekteshi	10.06.1937
50. Jakup Bullatovci	05.04.1949
51. Kadrije Dajqi-Gashi	12.02.1949
52. Kadrije Ismajli	9.04.1961
53. Leonora Zajmi	20.06.1961
54. Lucia Laçi	22.11.1959
55. Maliqe Bajoku	21.07.1958
56. Maxhun Shala	15.11.1942
57. Mehmet Ibrahimaj	1937
58. Mehmet Sahatçiu (i vdekur)	10.11.1934
59. Mikereme Nishliu	18.11.1957
60. Milazim Viti	25.05.1958
61. Muhamet Ahmeti	25.02.1966

62. Muhamet Shabani	29.09.1940
63. Muharrem Shabani	18.09.1949
64. Murtez Rahmani	01.02.1957
65. Naser Gashi	18.02.1958
66. Nazif Berisha (i vdekur)	16.11.1941
67. Nazif Matoshi (i vdekur)	03.03.1959
68. Nazmi Fejzullahu	19.08.1945
69. Nazmi Kelmendi	04.11.1957
70. Nebih Abdullahu (i vdekur)	25.02.1962
71. Nejjazi Hoxha	1.03.1946
72. Nezir Prokshi (i vdekur)	1935
73. Nezir Sallahu	31.05.1949
74. Nikoll Shabanaj (i vdekur)	09.10.1931
75. Osman Nuhii	11.02.1953
76. Qamil Bajraktari	27.11.1952
77. Qazim Kelmendi (i vdekur)	18.10.1935
78. Qefere Boshnjaku -vdekur 1.03.2014	17.06.1950
79. Qemajl Sahatçiu	10.12.1934
80. Raif Ramabaja	05.06.1954
81. Ramadan Kelmendi -vdekur 11.10.13)	12.12.1952
82. Ramiz Bacaj	30.06.1951
83. Refik Raka	10.4.1948
84. Refika Belegu	12.05.1949
85. Remzi Maliqi	18.04.1955
86. Rifat Rifati	1946
87. Ruzhdi Bakalli	24.04.1955
88. Sabit Berisha	16.01.1954
89. Sabri Hashani	20.03.1949
90. Sanije Qitaku	01.08.1944
91. Selami Gashi	16.06.1954
92. Selim Krasniqi (i vdekur)	1939
93. Selviqe Xhinaj (e vdekur)	24.08.1941
94. Shaban Hashani (i vdekur)	7.05.1945
95. Shemsedin Bytyqi	17.04.1963
96. Shemi Hajdini	15.07.1951
97. Skender Aliu	29.06.1956
98. Skender Skenderi	6.07.1934
99. Sokol Prokshi	30.05.1950
100. Tafil Berisha	7.04.1952
101. Tafil Salihu	17.07.1954
102. Ukë Gashi (i vdekur)	08.04.1950
103. Valentin Domniku (i vdekur)	14.02.1945
104. Veli Haxha	02.10.1954
105. Veton Shala	01.08.1963
106. Xhemajl Dizdari	22.02.1934
107. Xhemajli Bajri (i vdekur)	10.08.1927
108. Xhevat Pllana	12.10.1953
109. Xhevat Zejnullahu	20.06.1967
110. Zijadin Salihu (i vdekur)	01.07.1939
111. Zymer Lulaj	05.01.1959

UDHËHEQJA E KUVENDIT:

Ilaz Ramajli, Kryetar
Skender Skënderi, Nënkyetar
Muharrem Shabani, Nënkyetar
Ramadan Kelmendi, Nënkyetar
Hamëz Ajazi, Sekretar i Kuvendit, Prishtinë, rr. Dedë
Gjo Luli, nr. 143, tel: 044501160

Para Kuvendit të Kosovës, më 2 korrik 1990

i çdo delegati veç e veç, gjithsej 114 sish)

NR. 1
NR. 2

NR. 1	NR. 2	NR. 3
1	2	3
4	5	6
7	8	9
10	11	12
13	14	15
16	17	18
19	20	21
22	23	24
25	26	27
28	29	30
31	32	33
34	35	36
37	38	39
40	41	42
43	44	45
46	47	48
49	50	51
52	53	54
55	56	57
58	59	60
61	62	63
64	65	66
67	68	69
70	71	72
73	74	75
76	77	78
79	80	81
82	83	84
85	86	87
88	89	90
91	92	93
94	95	96
97	98	99
100	101	102
103	104	105
106	107	108
109	110	111
112	113	114
115	116	117
118	119	120
121	122	123
124	125	126
127	128	129
130	131	132
133	134	135
136	137	138
139	140	141
142	143	144
145	146	147
148	149	150
151	152	153
154	155	156
157	158	159
160	161	162
163	164	165
166	167	168
169	170	171
172	173	174
175	176	177
178	179	180
181	182	183
184	185	186
187	188	189
190	191	192
193	194	195
196	197	198
199	200	201
202	203	204
205	206	207
208	209	210
211	212	213
214	215	216
217	218	219
220	221	222
223	224	225
226	227	228
229	230	231
232	233	234
235	236	237
238	239	240
241	242	243
244	245	246
247	248	249
250	251	252
253	254	255
256	257	258
259	260	261
262	263	264
265	266	267
268	269	270
271	272	273
274	275	276
277	278	279
280	281	282
283	284	285
286	287	288
289	290	291
292	293	294
295	296	297
298	299	300
301	302	303
304	305	306
307	308	309
310	311	312
313	314	315
316	317	318
319	320	321
322	323	324
325	326	327
328	329	330
331	332	333
334	335	336
337	338	339
340	341	342
343	344	345
346	347	348
349	350	351
352	353	354
355	356	357
358	359	360
361	362	363
364	365	366
367	368	369
370	371	372
373	374	375
376	377	378
379	380	381
382	383	384
385	386	387
388	389	390
391	392	393
394	395	396
397	398	399
400	401	402
403	404	405
406	407	408
409	410	411
412	413	414
415	416	417
418	419	420
421	422	423
424	425	426
427	428	429
430	431	432
433	434	435
436	437	438
439	440	441
442	443	444
445	446	447
448	449	450
451	452	453
454	455	456
457	458	459
460	461	462
463	464	465
466	467	468
469	470	471
472	473	474
475	476	477
478	479	480
481	482	483
484	485	486
487	488	489
490	491	492
493	494	495
496	497	498
499	500	501
502	503	504
505	506	507
508	509	510
511	512	513
514	515	516
517	518	519
520	521	522
523	524	525
526	527	528
529	530	531
532	533	534
535	536	537
538	539	540
541	542	543
544	545	546
547	548	549
550	551	552
553	554	555
556	557	558
559	560	561
562	563	564
565	566	567
568	569	570
571	572	573
574	575	576
577	578	579
580	581	582
583	584	585
586	587	588
589	590	591
592	593	594
595	596	597
598	599	600
601	602	603
604	605	606
607	608	609
610	611	612
613	614	615
616	617	618
619	620	621
622	623	624
625	626	627
628	629	630
631	632	633
634	635	636
637	638	639
640	641	642
643	644	645
646	647	648
649	650	651
652	653	654
655	656	657
658	659	660
661	662	663
664	665	666
667	668	669
670	671	672
673	674	675
676	677	678
679	680	681
682	683	684
685	686	687
688	689	690
691	692	693
694	695	696
697	698	699
700	701	702
703	704	705
706	707	708
709	710	711
712	713	714
715	716	717
718	719	720
721	722	723
724	725	726
727	728	729
730	731	732
733	734	735
736	737	738
739	740	741
742	743	744
745	746	747
748	749	750
751	752	753
754	755	756
757	758	759
760	761	762
763	764	765
766	767	768
769	770	771
772	773	774
775	776	777
778	779	780
781	782	783
784	785	786
787	788	789
790	791	792
793	794	795
796	797	798
799	800	801
802	803	804
805	806	807
808	809	810
811	812	813
814	815	816
817	818	819
820	821	822
823	824	825
826	827	828
829	830	831
832	833	834
835	836	837
838	839	840
841	842	843
844	845	846
847	848	849
850	851	852
853	854	855
856	857	858
859	860	861
862	863	864
865	866	867
868	869	870
871	872	873
874	875	876
877	878	879
880	881	882
883	884	885
886	887	888
889	890	891
892	893	894
895	896	897
898	899	900
901	902	903
904	905	906
907	908	909
910	911	912
913	914	915
916	917	918
919	920	921
922	923	924
925	926	927
928	929	930
931	932	933
934	935	936
937	938	939
940	941	942
943	944	945
946	947	948
949	950	951
952	953	954
955	956	957
958	959	960
961	962	963
964	965	966
967	968	969
970	971	972
973	974	975
976	977	978
979	980	981
982	983	984
985	986	987
988	989	990
991	992	993
994	995	996
997	998	999
1000	1001	1002
1003	1004	1005
1006	1007	1008
1009	1010	1011
1012	1013	1014
1015	1016	1017
1018	1019	1020
1021	1022	1023
1024	1025	1026
1027	1028	1029
1030	1031	1032
1033	1034	1035
1036	1037	1038
1039	1040	1041
1042	1043	1044
1045	1046	1047
1048	1049	1050
1051	1052	1053
1054	1055	1056
1057	1058	1059
1060	1061	1062
1063	1064	1065
1066	1067	1068
1069	1070	1071
1072	1073	1074
1075	1076	1077
1078	1079	1080
1081	1082	1083
1084	1085	1086
1087	1088	1089
1090	1091	1092
1093	1094	1095
1096	1097	1098
1099	1100	1101
1102	1103	1104
1105	1106	1107
1108	1109	1110
1111	1112	1113
1114	1115	1116
1117	1118	1119
1120	1121	1122
1123	1124	1125
1126	1127	1128
1129	1130	1131
1132	1133	1134
1135	1136	1137
1138	1139	1140
1141	1142	1143
1144	1145	1146
1147	1148	1149
1150	1151	1152
1153	1154	1155
1156	1157	1158
1159	1160	1161
1162	1163	1164
1165	1166	1167
1168	1169	1170
1171	1172	1173
1174	1175	1176
1177	1178	1179
1180	1181	1182
1183	1184	1185
1186	1187	1188
1189	1190	1191
1192	1193	1194
1195	1196	1197
1198	1199	1200
1201	1202	1203
1204	1205	1206
1207	1208	1209
1210	1211	1212
1213	1214	1215
1216	1217	1218
1219	1220	1221
1222	1223	1224
1225	1226	1227
1228	1229	1230
1231	1232	1233
1234	1235	1236
1237	1238	1239
1240	1241	1242
1243	1244	1245
1246	1247	12

GAZETA ZYRTARE

E KRAHINËS SOCIALISTE AUTONOME TË KOSOVËS

Nr. 21

Prishtinë, më 3 korrik 1990

VITI XLV

Në bazë të të drejtave sovraane të popullit të Kosovës, duke përfshirë edhe të drejtën për vetëvendosje, Kuvendi i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës, në mbledhjen e përbashkët të të gjitha dhomave të mbajtur më 2 korrik 1990, miratoi dhe shpalli këtë

DEKLARATE

Duke u nisur nga vullneti i shprehur vendosmërisht anëmbanë Kosovës nga ana e shumicës së popullsisë së Kosovës, vullneti ky i sublimuar edhe në deklaratën e ASHA të Kosovës për pozitën e re kushtetuese të Kosovës, si dhe duke u nisur nga roli dhe pozita e Kuvendit të Kosovës si organ përfundimtar dhe kushtetutiv në mënyrë të pushtetit dhe i vetëqeverisjes në Kosovë, Kuvendi i Kosovës solemnisht shpall:

DEKLARATËN KUSHTETUESE

MBI KOSOVEN SI NJESI TË PAVARUR DHE TË BARABARTË NË KUADER TË FEDERATËS (KON-FEDERATËS) TË JUGOSLLAVISË SI SUBJEKT I BARABARTË ME NJËSITË E TJERA NË FEDERATË (KONFEDERATË)

1. Në këtë Deklaratë shprehet dhe shpallet qëndrimi burimor kushtetues i popullsisë së Kosovës dhe i këtij Kuvendi si akt i vetëvendosjes politike në kuader të Jugosllavisë.

2. Ky Kuvend duke e shpallur nga ana e tij dhe në nivel të tij Kosovën si njësi të barabartë në Jugosllavi, në bazë të principeve të demokracisë autentike mbi respektimin e vullnetit të njerëzve dhe të kolektiviteteve njerëzore dhe kombëtare, pret konfirmimin e këtij akti konstituv të tij në Kushtetutën e Jugosllavisë me mbështetje të plotë të opinionit demokratik në Jugosllavi dhe të opinionit ndërkombëtar.

3. Ky Kuvend Kosovën dhe pozitën e re kushtetuese të saj e konfirmon si bashkësi politiko-kushtetuese dhe pozitë politiko-kushtetuese të përbashkët të qytetarëve dhe nacionalitetëve të barabarta të Kosovës, ku shqiptarët si shumicë e popullsisë së Kosovës dhe një ndër popullit më numërik në Jugosllavi, njësoj si dhe serbët dhe popujt e tjerë në Kosovë konsiderohen popull — komb dhe jo kombësi (paktë kombëtare).

4. Në ndërkohë, deri në aplikimin definitiv juridik të kësaj Deklarate kushtetuese, Kuvendi dhe organet e pushtetit të Kosovës marrëdhëniet e tyre në rendin kushtetues të Jugosllavisë dhe jo me amendamentet e Kushtetutës së RS të Serbisë të vitit 1989, me ç'rast bëhet edhe anulimi i Vendimit të Kuvendit të Kosovës i datës 23 mars 1989 mbi dhënien e pëlqimit në këto amendamente.

5. Kuvendi i Kosovës, deri në nxjerrjen e Kushtetutës së re të Kosovës, tash e tutje do të komunikojë publikisht me këtë emër duke e emëruar njëkohësisht bashkësinë shoqërore-politike organ i secilës është, vetëm si Kosovë.

6. Deklarata hyn në fuqi menjëherë dhe e njëjta shpallet në „Gazetën zyrtare të KSAK“.

KK Numër 010-22/90

Prishtinë, më 2 korrik 1990

Kuvendi i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës

Kryesuesi i mbledhjes
Bujar Gjurgjeala, d.v.

DELEGATËT E KUVENDIT TË KSA TË KOSOVËS
NËNSHKRUEN TË DEKLARATËS

1. Bujar Gjurgjeala, d.v.
2. Refik Raka, d.v.
3. Zymer Lulaj, d.v.
4. Osman Nuhiu, d.v.
5. Muhamet Shabani, d.v.
6. Halit Kryeziu, d.v.
7. Nazmi Keimendi, d.v.
8. Milazim Vitia, d.v.
9. Nazif Berisha, d.v.
10. Malike Bajoku, d.v.
11. Agusn Balaj, d.v.
12. Daut Jashanica, d.v.
13. Ismail Saniti, d.v.
14. Selami Gashi, d.v.
15. Agim Morina, d.v.
16. Uke Gashi, d.v.
17. Feti Broci, d.v.
18. Baki Krasniqi, d.v.
19. Nezar Salanu, d.v.
20. Nazif Matoshi, d.v.
21. Nebih Abdullahu, d.v.
22. Isam Gashi, d.v.
23. Shemsedin Bytyqi, d.v.
24. Adem Vitia, d.v.
25. Adem Mikullovi, d.v.
26. Hilmi Muhaxheri, d.v.
27. Halim Demaj, d.v.
28. Naser Gashi, d.v.
29. Raif Ramabaja, d.v.
30. Burim Muhaxheri, d.v.
31. Fetije Shala, d.v.
32. Ilirijana Jusufi, d.v.
33. Adem Ademi, d.v.
34. Veli Haxha, d.v.
35. Azem Naziri, d.v.
36. Qamil Bajraktari, d.v.
37. Kamiz Bacaj, d.v.
38. Sabit Berisha, d.v.
39. Lucia Laqi, d.v.
40. Muharem Shabani, d.v.
41. Mehmet Ibrahimaj, d.v.

42. Sokol Prokshi, d.v.	77. Mikereme Nishiu, d.v.
43. Hysen Bashota, d.v.	78. Enver Pula, d.v.
44. Murtez Rrahmani, d.v.	79. Sanije Çitaku, d.v.
45. Hysni Salihu, d.v.	80. Gani Miftari, d.v.
46. Valentin Domniku, d.v.	81. Jahir Bekteshi, d.v.
47. Xhevat Pllana, d.v.	82. Maxhun Shala, d.v.
48. Jusuf Konjufca, d.v.	83. Gafur Kiseri, d.v.
49. Rifat Rifati, d.v.	84. Ilaz Ramajli, d.v.
50. Selim Krasniqi, d.v.	85. Sabri Hashani, d.v.
51. Tafil Salihu, d.v.	86. Skënder Skënderi, d.v.
52. Ramadan Kelmendi, d.v.	87. Qemajl Sahatçiu, d.v.
53. Remzi Maliqi, d.v.	88. Qazim Kelmendi, d.v.
54. Avdi Grajqevci, d.v.	89. Skënder Allu, d.v.
55. Isak Restelica, d.v.	90. Ethem Bekeri, d.v.
56. Fehmi Nallbani, d.v.	91. Gani Vula, d.v.
57. Ruzhdi Bakalli, d.v.	92. Xhemajli Bajra, d.v.
58. Bajram Arifi, d.v.	93. Nezir Prokshi, d.v.
59. Flamur Xhiha, d.v.	94. Veton Shala, d.v.
60. Gëzim Lipoveci, d.v.	95. Nikollë Shaban, d.v.
61. Shems Hajdini, d.v.	96. Halli Maxhari, d.v.
62. Feride Hyseni, d.v.	97. Isa Shefkju, d.v.
63. Qefsere Boshnjaku, d.v.	98. Zijadin Salihu, d.v.
64. Afijete Azizi, d.v.	99. Ali Shahini, d.v.
65. Refika Belegu, d.v.	100. Gëzim Haka, d.v.
66. Binaze Jashari, d.v.	101. Jakup Bullatovci, d.v.
67. Hanife Elshani, d.v.	102. Adnan Zhelta, d.v.
68. Kadrije Ismajli, d.v.	103. Tafil Berisha, d.v.
69. Leonora Zajmi, d.v.	104. Basri Bajrami, d.v.
70. Besa Basha, d.v.	105. Mehmet Sahatçiu, d.v.
71. Gjyljeta Mulla, d.v.	106. Bahri Abazi, d.v.
72. Selviqe Xhinaj, d.v.	107. Muhamet Ahmeti, d.v.
73. Gjëmajl Dizdari, d.v.	108. Xhevat Zejnullahu, d.v.
74. Nijazi Hoxha, d.v.	109. Shaban Hashani, d.v.
75. Kadrije Dajqi Gashi, d.v.	110. Fatos Pula, d.v.
76. Imer Gashi, d.v.	111. Nazmi Fejzullahu, d.v.

PERMBAJTJA

Kuvendi i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës

Deklarata kushtetuese mbi Kosovën si një-si e pavarur dhe e barabartë në kuadër të Federatës (Konfederatës) të Jugosllavisë si subjekt i barabartë me njësitë e tjera në Federatë (Konfederatë)

733

Boton Organizata Gazetaro-Botuese „Gazeta zyrtare e KSAK“ — Prishtinë, rruga APJ 2, F.P. 162.
Telefonat: drejtori 32-978 administrata dhe kontabiliteti 32-981, Drejtor dhe redaktor përgjegjës Alush Salihu, Parashënia për vitin 1990 është 200 dinarë. Xhirrollogaria 68400 — 603 — 1221 SHKSH —
E-mail: ne@proton.rs, reklamacionet@proton.rs

SHKËMBIM: SHKËMBIM — SHKËMBIM

PROCESVERBAL

Nga mbledhja XXVII e Kuvendit të Akademisë së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës, mbajtur më 14. 06. 1990, ora 12,00 në lokalet e Akademisë.

Të pranishëm akademikët: Musa A. Haxhiu, Mark Krasniqi, Gazmend Zajmi, Dervish Rozhaja, Esad Mekuli, Idriz Ajeti, Jashar Rexhepagiq, Minir Dushi, Muslim Mulliqi, si dhe anëtarët korrespondentë: Enver Gjerqeku dhe Remzi Bakalli.

Mungojnë akademikët: Bozhidar Jovanoviq, Lubisha Rakiq, Osman Imami, Sinan Hasani, Syrja Pupovci, Svetomir Arsiq, Rexhep Qosja Vladeta Vukoviq, Vukashin Filipoviq, si dhe anëtari korrespondent Dragosllav Pejçinoviq.

Në mbledhje mori pjesë edhe Mr Zija Bylykbashi, sekretar i Akademisë.

Punën e Kuvendit e përcollën edhe gazetarë të mjeteve të informimit publik.

Mbledhjen e kryesoi akademiku Musa A. Haxhiu, Kryetar i Akademisë.

Para se të fillojë nga puna mbledhja e Kuvendit, sekretari i Akademisë i lexoi telegramet të cilat i erdhën udhëheqjes së re të Akademisë me rastin e zgjedhjes së tyre në Kryesinë e ASHAK.

Kuvendi njëzërit vendosi që pika e parë e rendit të ditës të propozuar, përkatësisht miratimi i procesverbaleve nga mbledhjet XXV e XXVI të Kuvendit të Akademisë të shtyhet për mbledhjen e ardhshme të Kuvendit dhe që Kuvendi të punojë në dy pjesë.

Në pjesën e parë të shqyrtohën këto pika:

Zgjedhja e Ganxhe Bojaxhiut - Nënës TEREZE anëtare nderi e ASHAK;

Shqyrtimi i projektamandamenteve në Kushtetutën e RSFJ-së.

Në pjesën e dytë të punës së Kuvendit do të shqyrtohen propozimet e seksioneve dhe të Kryesisë lidhur me realizimin e Programit të punës së Akademisë.

Ad. 1. -

Kryetari i Akademisë e lexoi propozimin e Kryesisë së Akademisë e cila në mbledhjen e saj të datës 12.06.1990 njëzërit e ka përkrahur propozimin e Seksionit të Shkencave të Natyrës të Akademisë që Gonxhe Bojaxhiu - Nëna

Tereze të zgjidhet anëtare nderi e Akademisë së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës.

Propozimi u përkrah njëzërit dhe u përshëndet me duartrokitjen e të pranishmëve.

Pas kësaj Kryetari i Akademisë konstatoi se Gonxhe Bojaxhiu Nëna Tereze, pasi që i përmbush të gjitha kushtet e parapara me Ligj dhe Statut u zgjodh anëtare nderi e Akademisë së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës.

Teksti i propozimit për zgjedhjen e Gonxhe Bojaxhiu - Nënës Tereze anëtare nderi e ASHAK është pjesë përbërëse e këtij procesverbal.

Ad . 2 . -

Në kuadrin e kësaj pike të rendit të ditës u përkrah qëndrimi i Kryesisë së Akademisë që krahas shqyrtimit të projektamendamenteve në Kushtetutën e RSFJ-së të debatohet edhe për pjesën e tekstit të propozimit të Kryesisë së RSS për nxjerrjen e Kushtetutës së re të RS të Serbisë, i cili ka të bëjë me qenien dhe pozitën kushtetuese të krahinave socialiste autonome, përkatësisht me qenien dhe pozitën kushtetuese të KSA të Kosovës. Duke u bazuar në konkluzën e Kryesisë së Akademisë të datës 25.05.1990, fjalën me vërejtjet hyrëse për projektamendamentet në Kushtetutën e RSFJ-së si dhe për pjesën e tekstit të propozimit të Kryesisë së RSS për nxjerrjen e Kushtetutës së re të RS të Serbisë e paraqiti akademiku Gazmend Zajmi. Pas kësaj u hap diskutimi si për fjalën e hyrjes po ashtu edhe për propozimin e tekstit të Deklaratës së Akademisë së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës mbi çështjet kushtetuese, të cilin anëtarët e Kuvendit e kanë marrë më herët. Diskutuan Mark Krasniqi, Enver Gjerçeku, Dervish Rozhaja dhe Minir Dushi, të cilët e përkrahën fjalën e hyrjes dhe tekstin e Deklaratës së ASHAK mbi ndryshimet kushtetuese. Edhe anëtarët e tjerë të pranishëm të Kuvendit të Akademisë i përkrahën dokumentet në fjalë, përkatësisht fjalën e hyrjes kushtuar çështjeve kushtetuese me rastin e debatimit për projektamendamentet në Kushtetutën e RSFJ-së dhe për orientimet rreth krahinave socialiste autonome në propozimin e Kryesisë së RS të Serbisë për nxjerrjen e Kushtetutës së re të RS të Serbisë dhe Deklaratën e ASHAK mbi çështjet kushtetuese. Teksti i Fjalës së hyrjes dhe i Deklaratës janë pjesë përbërëse të këtij procesverbali.

Me këtë përfundoi pjesa e parë e punës së Kuvendit në ora 14:00.

Pjesa e dytë e punës së Kuvendit përkatësisht shqyrtimi i pikës së tretë të rendit të ditës filloi në orën 14:30.

Ad.3.-

Shqyrtimi i propozimeve të seksioneve dhe të Kryesisë së Akademisë lidhur me realizimin e Programit të punës së Akademisë.

Kuvendi e shqyrtoi dorëheqjen me shkrim e të pa revokueshme të akademikut Vlladeta Vukoviq në funksionin e sekretarit të Seksionit të Gjuhësisë, Letërsisë dhe të Arteve, për shkaqe shëndetësore. Meqenëse kjo dorëheqje paraprakisht është shqyrtuar edhe në Kryesinë e Akademisë dhe se Kryesia lidhur me këtë ka marrë qëndrim që t'i propozojë Kuvendit ta miratojë dorëheqjen në fjalë, Kuvendi i Akademisë njëzërit e miratoi këtë dorëheqje. Njëkohësisht Kuvendi e miratoi propozimin e Seksionit që Enver Gjerqeku të zgjidhet sekretar i Seksionit të Gjuhësisë, Letërsisë dhe të Arteve.

Kuvendi u informua për vizitat që i bëri udhëheqja e Akademisë disa institucioneve shkencore të Kosovës, siç mund të shihet edhe nga informata (e shkurtër) e përgatitur me shkrim për këtë mbledhje. Kryetari i Akademisë, në fjalën e tij, tha se kjo iniciativë u mirprit nga të gjitha institucionet me të cilat patëm kontakte dhe se do të vazhdohej përpjekjet për vënien e kontakteve edhe me institucionet e tjera shkencore të Krahinës.

Kuvendi miratoi informatën mbi vizitat që i bëri udhëheqja e Akademisë disa institucioneve shkencore të Kosovës duke e çmuar këtë hap si të qëlluar dhe i cili do të begatojë punën kërkimore-shkencore si të Akademisë ashtu edhe të institucioneve shkencore të Kosovës.

Kuvendi i përkrahu propozimin që Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës bashkë me Fakultetin e Mjekësisë të mbajnë Simpoziumin shkencor me temën "Ndriçimi i shkaqeve të simptomokompleksit psikosomatik me natyrë joinfektive tek nxënësit në trevën e Kosovës, në tremujorin mars-maj 1990", në fund të tetorit apo në fillim të nëntorit të këtij viti.

Kuvendi u pajtua që të gjitha seksionet dhe të gjithë anëtarët e Akademisë të punojnë në drejtim të përgatitjes së planit pesëvjeçar të punës së Akademisë.

Kuvendi e përkrahu planin dhe programin e punës së Seksionit të Shkencave të Natyrës bashkë me shkoqitjen përkatëse financiare me sugjerimin që edhe

seksionet e tjera të Akademisë ta përgatisin konstruktin financiar përkatës për realizimin e planeve dhe programeve të tyre të punës.

Në fund të mbledhjes Kryetari i Akademisë u ofroi anëtarëve të Akademisë për lexim zyrën e tij, për çdo ditë prej orës 7-13, me ç'rast ata do ta kenë në dispozicion shërbimin profesional të Akademisë.

Mbledhja u mbyll në orën 15:30.

Nga mbledhja e Kuvendit të ASHAK-ut, më 14 qershor 1990

Kopje e punës
në Komisionin Kushtetues

Akademik Gazmend Zajmi

Fjala hyrëse në Kuvendin e Akademisë së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës të datës 14.VI.1990 kushtuar çështjeve kushtetuese me rastin e debatimit për projekamandamentet në Kushtetutën e RSFJ dhe për orientimet rreth krahinave socialiste autonome në propozimin e Kryesisë së RS të Serbisë për nxjerrjen e Kushtetutës së re të RS të Serbisë.

Kolegë të nderuar,

Sot jemi tubuar në Kuvendin e Akademisë së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës, që me ftesë të drejtëpërdrejtë të Komisionit Kushtetues të Kuvendit të RSF të Jugosllavisë të debatohet për projekamandamentet në Kushtetutën e RSF të Jugosllavisë të cilat i përcaktoi Dhoma Federative e këtij Kuvendi, e që më parë i pat inicuar Këshilli Ekzekutiv Federativ, si dhe që me vetëiniciativën e Kryesisë së Akademisë tonë të debatohet rreth pjesës së tekstit të propozimit të Kryesisë së RS të Serbisë për nxjerrjen e Kushtetutës së re të RS të Serbisë në të cilën përmbahen orientimet e këtij organi për qenjen dhe pozitën kushtetuese të krahinave socialiste autonome.

Natyrisht jo më pak do të deshironim që qyteti para vetes të kishim tekstin e orientimeve burimore të Kuvendit të Kosovës për pozitë të re kushtetuese të Kosovës, pavarësisht nga orientimet e të tjerëve, e aq më parë pavarësisht nga orientimet degraduese ndaj kësaj pozite.

Mendoj se debatimi ynë sot i njëkohshëm i të dy këtyre dokumenteve (projektamandamenteve në Kushtetutën e Jugosllavisë dhe i pjesës së tekstit të propozuar të Kryesisë së RS të Serbisë mbi nxjerrjen e Kushtetutës së re të RS të Serbisë, që ka të bëjë me krahinat socialiste autonome) simbolizon dhe shpreh një të vërtetë të madhe, një të vërtetë të pamohueshme se nuk mund të ketë jo vetëm pozitë afirmative kushtetuese të Kosovës në Federatë, por në esencë kurrëfarë pozite përveç pozitës ekspozitive, duke u grryer dhe thermitur vazhdimisht individualiteti i Kosovës në kuadër të RS të Serbisë.

Sëkondejmi mendoj se debatimi ynë rreth këtyre dy dokumenteve është një voli e natyrshme që të rrahen sot çështje esenciale të rendit kushtetues në Jugosllavi me interesim të kryefillshëm për pozitën kushtetuese të Kosovës në këtë rend kushtetues dhe pozitën e popullit shqiptar në Jugosllavi si subjekt politik kushtetues në kuadër të trajtave institucionale të barazisë kombëtare në Jugosllavi, përkatësisht në kuadër të rendit federativ-konfederativ.

Përballë, dhe ballafaquar me këto çështje kapitale, besoj se ky Kuvend sot nuk ka pse të merret me gjëra të dorës së dytë dhe të tretë, me çështje të imta juridiko-teknike, me çështje të sistemit të hindit normativ. Sikurse thënja në latinisht "De minimis non curac praetor" (Me vogëlsira nuk merret pretori) ishte dashur të vlejë edhe për Akademinë në këtë rast të alokuar në koordinata kohore të erërave, vërtomave dhe vorbullave politike në Jugosllavi ku deshirohen të qepën fatet e popujve sipas kuteve unitariste dhe hegjemoniste, ku deshirohet të zihet hapi dhe pozicioni i parë për të gjitha opcionet me Jugosllavinë. Në këtë dhe qëndron kuptimi i propozimit të Kryesisë së kësaj Akademie të letrës-deklaratës për çështje kushtetuese e cila pritet të aprovohet në këtë Kuvend.

Është për t'u besuar se ne sot këtë bisedë kushtetuese e bëjmë me përgjegjësi të shtuar duke pasur parasysh edhe faktin se sot, e të thuash që dhjetë vite , mbi Kosovën u derdhën dhe po derdhën jo vetëm shumë procka por edhe lumenjë të kundërkushtetutshmerisë, por që shikuar historikisht "infuturo" lymi i antikushtetutshmerisë do të ngelë në vetë burimet e këtyre lumenjëve, por edhe me shpresë se këtë lym do ta shpërtresin të reshurat demokratike në Europë.

Në këtë fjalë hyrëse duke mos i zbrërthyer detajisht trajtat e represionit flagrant dhe ekzobitant shtetror në Kosovë si antitezë e bërthamës së kushtetutshmerisë, trajta këto që shtrihen nga shqiptimi i disa milenjumeve vite burgimesh, duke përfshirë këtu edhe izolimet famëkeqe e deri te goditja me armë zjarri e më se një qerek milioni demonstrantësh shqiptarë që në esencë kërkuan demokraci, barazi, dinitim reciprok dhe avancim të pozitës kushtetuese të Kosovës në Jugosllavi, e ku shumë prej tyre edhe ju shua jeta; duke mos zbrërthyer të ashtuquajturat valë dhe rrrathë të dife-

rencimit antikushtetues të qytetarëve në sferën e punës në bazë të monopolit njëpartiak;

duke mos zbrërthyer simultanizmin e paparë kund në botë dhe alterimin e dy gjendjeve të jashtëzakonshme në Kosovë: nominalo-faktike dhe faktike me prezencë të njëkohëshme të dy eshalloneve milicore, atë të Jugosllavisë dhe atë të Serbisë, e që këto eshallone mos për hirë të demokracisë, për hirë të rezonit shtetëror, do të duhej ta lëshonin Kosovën dhe të lihet organeve legale-krahinore kujdesi për rendin publik në Kosovë;

duke mos i detajuar me shembuj notorë mospërfilljet zyrtare për atakim emrast dhe monumentesh të historisë dhe kulturës shqiptare, proporcionet diskriminante në punësim dhe diskriminim në arsim kundruall strukturës reale kombëtare të popullsisë në Kosovë, urdhëresat për segregim në arsim, cenimet e rënda të autonomisë së enteve shëndetësore nga ana e milicisë, bashkë me indolencën dhe fytyrjen e rëndë të ndjenjave njerëzore dhe kombëtare të shqiptarëve nga personat më të lartë të kreut të shtetit, për gjoja simulim të më së pesëmijë fëmijësh të morbidizuar, nga çfarëdo agensi apo kombinim agensash që mund të jetë fjala.

duke mos i liruar në këtë rast hollësisht synimet dhe veprimet problematike të ashtuquajturit "drejtëpeshim etnik" me humbje të pamangëshme të drejtëpeshimit politik për shkak të barrës së rëndë me shifra dhe afate të qëllimshme, me etnomani dhe etnofobi që prodhon dhe alokim egoist dhe etnoman të investimeve ekonomike në trungun ndërretnik të hapësirës kosovare, - krahas gjithë kësaj, dhe përbri kësaj, mjafton të përmendim urdhëresën jokushtetuese dhe kundërkushtetuese të Këshillit Ekzekutiv të Serbisë, kur ky organ, përveç që abstrakton organet e pushtetit të Krahinës, si organ ekzekutiv urdhëron, me kërcnim dhe veprim të milicisë, që mos të zbatohën nga ana e organeve punëdrejtuese të organizatave dhe institucioneve, vendimet e këshillave të punëtorëve si organe më të vjetra me kushtetutë dhe ligj, madje mos të zbatohen dhe vendimet konkrete të gjykatave në Kosovë, në vend të raportit të anasjelltë të paraparë me Kushtetutë në mes të gjykatave dhe organeve ekzekutive. Ky shembull padyshim ka për të hyrë në analet e veprimeve më të shënueshme kundërkushtetuese në veprimin e një

organi ekzekutiv.

Ja, kjo është sot gjendja e idhët e kushtetutëshmërisë në Kosovë, thënë më saktë, gjendja e idhët e jokushtetutëshmërisë ndaj Kosovës, e ne nga ana e organeve federale, në emër të kushtetutëshmërisë dhe demokracisë jemi ftuar që të debatojmë për amandamentet në Kushtetutën e RSF të Jugosllavisë.

Nuk ka dyshim se çfarëdo gjendje dhe qëndrim yni apatik ndaj kësaj ironie të jetës dhe padrejtësie të kohës, do të ishte përgjigja jonë më e dobët. Nuk kemi të drejtë ta mbështjellim veten/^{me}gëzof të ngrohtë akademik në këto shkuja të kohës. Nuk kemi të drejtë të bëmë në përqafim miklues të ndonjë shkence shoqërore, të imagjinuar virgjine jashtë pulsimeve të kohës dhe të popullit në rrafshin e restrukturizimit të rendit kushtetues.

Për hirë të rangut të dokumenteve, dhe koherencës kushtetuese-juridike, të shohim më parë në vija të shkurtëra se për çka bëhet fjalë në projektamandamentet e Kushtetutës së RSFJ, cilat janë pikat kyçe dhe tangenciale të këtyre amandamenteve, ndonëse vektorët kryesorë të përbysjes së çfarëdo autonomiteti të Kosovës gjenden në dokumentin e Kryesisë të RS të Serbisë në ndeshë me individualitetin dhe qenien shoqërore të Kosovës, në ndeshë me vullnetin dhe kërkesat e gjëra demokratike dhe legjitime të shumicës së popullatës së Kosovës, në ndeshë me zërin e arsyes dhe të drejtësisë, të rrjedhave shoqërore dhe kombëtare, në ndeshë jo vetëm me logjikën por edhe me objektivitetin e ecurive historike dhe demokratike.

Kur është fjala për projektamandamentet në Kushtetutën e RSF të Jugosllavisë, që në fillim duhet të kihet parasysh se kemi të bëjmë me propozim ndryshimet pjesore të Kushtetutës së RSFJ, që si të tilla i paraprijnë përgatitjeve për nxjerrjen e Kushtetutës së re të Jugosllavisë, por që megjithëkëtë kapin një dimension të gjërë të ndryshimeve kushtetuese me rëndësi të padyshimtë për rrjedhën e reformave ekonomike dhe politike në momentin e pikërishtëm.

Krahas vërejtjeve dhe sugjerimeve me rëndësi që mund t'i bëhen projektamandamenteve, e posaçërisht vërejtjet tejet serioze në nivel të mospranimit të alternativës së alinesë së parë të amandamentit 84 e cila prek në proporcionet e përfaqësimit

të republikave dhe krahinave në Dhomën Federative të Jugosllavisë në dëm të krahinave autonome dhe amandamentit 70 i cili prek në procedurën kushtetuese të tanishme të koncensusit të republikave dhe të krahinave në fazën e parë të iniciativës për ndryshime të Kushtetutës, mund të thuhet se në mënyrë gjenerale duhet përkrahur orientimet themelore të projektamandamenteve që kanë të bëjnë me demokratizimin e jetës politike dhe ekonomike e që janë:

1. pluralizmi i trajtave të pronës dhe tregu i lirë në funksion të dinamizmit dhe të zhvillimit të forcave materiale të shoqërisë dhe prosperitetit social dhe të gjithëmbarshtëm në shoqëri;
2. pluralizmi politik duke përfshirë dhe dimensionin e shumëpartiaksisë;
3. zgjedhjet e lira, të drejtëpërdrejta dhe të fshehta në konstituimin e organeve të pushtetit;
4. zgjerimi i sferës së lirive dhe të drejtave të njeriut dhe qytetarit si dhe garancia e shtuar kushtetuese e tyre.

Përkrahja jonë e këtyre orientimeve është thellësisht e natyrës principiell dhe e frymëzimit tonë demokratik. por është edhe në përkim organik me faktin se asnjë regjion në Jugosllavi sa më Kosova nuk është më i etshëm për liri dhe të drejtat e njeriut për demokratizim të jetës politike dhe për zhvillim ekonomik.

Dihet mirëfilli se nisma, por deridiku dhe përmbajtja e këtyre projektamandamenteve ka radius të kufizuar në çështjet e marrëdhënieve në Federatë e që ato lihen për shqyrtime të thelluara të mëvonshme me rastin e përgatitjes së Kushtetutës së re të Jugosllavisë e që të përmendim rrëshqitas se Kuvendi i Kosovës bëri mirë, dhe atë që u desht ta bëjë duke mos e dhënë pëlqimin me iniciativën e Kryesisë së RSFJ, përderisa nuk ndërrohen pikënisjet reduktuese të kësaj initiative në lidhje me pozitën kushtetuese të Krahinës Socialiste në Federatë, për t'u zavendësuar me pikënisje afirmative.

Mirëpo nëse që në këto amandamente të Kushtetutës së RSFJ preket në strukturën dhe proporcionet numerike të participimit të republikave dhe krahinave në Federatë, propozimi ynë nuk do të mund të ishte tjetër pos propozim për numër të njëjtë të përfaqësuesve të krahinave socialiste autonome me republikat në Federatë,

e kjo gjithësesi për rastin e Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës. Në këtë propozim nuk është fjala për ndonjë afekcion aprioristik ndaj simetrisë, por për çasje esenciale ndaj barazisë kombëtare, e në këtë drejtim, për rieke të zgjerimit të kanaleve institucionale ku do të vinte në shprehje të drejtë dhe adekuate malliteti demografik dhe hapësinor i popullit shqiptar në Jugosllavi si një ndër popujt më numerikë në të. Ç'kuptim principialiteti në fushën e barazisë kombëtare ka, bie fjala, fakte se në seancat deliberative dhe të vendosjes në Gjykatën Kushtetuese të Jugosllavisë marrin pjesë p.sh. dy gjykatës kroatë, dy gjykatës malazias e një ose asnjë gjykatës kushtetues shqiptar. Sigurisht se interesi për mbrojtje dhe promovim të kushtetutshmërisë në vend është aspak më i paktë në qenien kombëtare dhe politike dhe nevojën reale të shqiptarëve në Jugosllavi.

Në këtë rast, thënë kjo dhe si hallkë lidhëse për vështirimi pasues të orientimeve të Kryesisë së RS të Serbisë lidhur me krahinat socialiste autonome, do të duhej posaçërisht të përkujtohen dy pikënisje kushtetuese: një, edhe sipas parimeve themelore të Kushtetutës edhe sipas dispozitave normative të saja (neni 2 i Kushtetutës së Jugosllavisë mbi atë se kush e përbën Jugosllavinë) krahinat socialiste autonome janë pjesë, pra të nënvizohet pjesë konstitutive të Federatës dhe jo vetëm element konstitutiv i Federatës, sintagmë kjo e fundit që në mënyrë joadekuate është futur në zhargonin politik. Me këtë sintagmë sot po lecitohet edhe nga ana e disa funksionarëve të lartë të cilët dikur e trumbetonin si konstantë të pacenueshme, por dhe si alibi për arbitraritet dhe kalkulatizëm në përkrahjen e amandamenteve të marsit të Kushtetutës së RŞ të Serbisë.

Dy, edhe sipas parimeve themelore të Kushtetutës së Jugosllavisë dhe dispozitave normative të saj dhe kushtetutave të krahinave socialiste autonome, ato nuk janë në kuptim të përgjithshëm autonomi territoriale, por janë autonomi politiko-territoriale, dhe ajo që është edhe më e shënueshme, nuk janë vetëm autonomi politiko-territoriale, por janë edhe njësi federale.

Kushtetuta e Jugosllavisë duhet të lexohet dhe shpjegohet ashtu siç është "De constitutione lata", dhe jo si dëshirohet "De constitutione ferenda".

Të shohim tani konkretisht se me çfarë orientimesh në lidhje me qenien dhe pozitën kushtetuese të krahinave socialiste autonome, pra në lidhje me qenien dhe pozitën kushtetuese të Kosovës ndeshemi në propozimin e Kryesisë të RS të Serbisë për nxjerrjen e Kushtetutës së re të RS të Serbisë.

Këto orientime janë:

1. defederalizimi dhe desubjektivizimi total politik i Krahinës, duke u reduktuar qenia dhe pozita e saj kushtetuese në trajtë të thjeshtë, të përgjithësuar dhe të kufizuar "të autonomisë territoriale" në, siç thuhet, "kufijtë rreth veprimit" të përcaktuar me Kushtetutën e Serbisë;

2. dekonstitucionalizimi i Kushtetutës së Kosovës dhe shndërrimi i saj në Statut, madje edhe në Statut moshëvogël të lidhur me pëlqimin dhe verifikimin e organeve të Republikës së Serbisë, çka nuk parashihte as Kushtetuta e vitit 1963;

3. derogimi normativ konkludent i principit kushtetues të barazisë së gjuhëve me pasoja juridike evidente degraduese statutores të gjuhës shqipe në Kosovë nëpërmjet të konstituimit të gjuhës shtetërore serbe dhe të shkrimit qirilik në Republikë në tërësi, pra edhe në Kosovë, me parashikim të përdorjes zyrtare "edhe të gjuhëve të kombësive" në territoret ku ato jetojnë "në pajtim me Ligjin", pra në varësi nga ligji dhe kuti i tij pa proklamim paraprak kushtetues të barazisë së gjuhëve;

4. Substituimi i emrit "Kosovë" me emërtim "Kosovë e Metohi" në papërputhje me vlerat dhe standardet gjuhësore toponomastike të shumicës së popullsisë që jeton në Kosovë, Në kundërshtim me vullnetin e popullit shqiptar në Kosovë, dhe në kundërshti me emërtimin zyrtar të Krahinës në Kushtetutën e Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës dhe në Kushtetutën e Republikës Socialiste të Jugosllavisë;

5. konstituim retrograd dhe i pakuptueshëm për botën e sotme, ku janë në shuarje "izmat" dhe në kontinentin më të ngrohtë tropikal i dallimeve në mes të qytetarëve dhe kolektiviteve nacionale në Kosovë ku qytetarët serbë dhe malazias nga pakica-demografike në Kosovë, konsiderohen si qytetarë të pajisur "me sovranitet të kombeve", ndërsa, "argumentum a contrario" shqiptarët si qytetarë të shumicës së popullsisë të Kosovës, na dalin si qytetarë të rendit të dytë, qytetarë josovranë, meqë sipas këtij koncepti nuk janë të pajisur me "sovranitet të kombeve".

Mendoj se në këtë çast të përfundimit të prezentimit të orientimeve të Kryesisë së RS të Serbisë në lidhje me qenien dhe pozitën kushtetuese të krahinave socialiste autonome, përkatësisht në lidhje me qenien dhe pozitën kushtetuese të Kosovës, mbaron roli i fjalës hyrëse. Gjërat janë që të qarta në vrazhdësinë e unitarizimit dhe hegjemonizimit ndaj Kosovës, në vrazhdësinë e opresivitetit ndaj popullit shqiptar në Jugosllavi dhe shprehjes politiko-kushtetuese të tij në rendin kushtetues, në të konceptuarit retrograd nacional-posesiv të Kosovës si tokë serbe e jo si tokë

e të gjithë qytetarëve dhe të gjitha nacionaliteteve të Kosovës, me të harruar se krahas strukturës reale nacionale dhe demografike të Kosovës, asnjë popull i Kosovës nuk është pa trugun dhe rrënjët e tija historike në të, sa që në këtë qartësi, çdo zbërthim më i gjërë politik, historik, nacional, kushtetues, juridik i orientimeve të Kryesisë së RS të Serbisë, kishte për të dalur i sforcuar për natyrën e fjalës hyrëse dhe kështu do të spostohej në pjesën e diskutimit në këtë Kuvend.

Mendoj se gjëja më e dështuar në këtë debatim tonin për çështje kushtetuese me rastin e këtyre dy projekt-dokumenteve kushtetuese që i kemi para vëtes kishte për të qenë vuarja e jonë kundruall synimeve të përshkruara më sipër në pozitë defanzive të mbrojtjes së pozitës kushtetuese të Kosovës e cila thellësisht u cungua me amandamentet e marsit të vitit 1989 në Kushtetutën e RS të Serbisë jo vetëm kundër vullnetit të qartë, dhe herë herë vullkanik, të shumicës së popullatës në Kosovë, por dhe të imponuara me presion dhe procedurë jokushtetuese në procesin e deklarimit të Kuvendit të Kosovës për amandamente në mars të vitit të kaluar, muaj ky me emër të një nga perëndive pagane. Le t'i shtohet kësaj dhe degradimi i mëtejme i autonomisë nepërmjet të imponimit politik të ashtuquajturëve "ligje unike me ujdi" në sferën e arsimit dhe sferat e tjera të jetës.

Sëkunderjmi qasja jonë ndaj çështjeve kushtetuese në përgjithësi dhe çështjes së pozitës kushtetuese të Kosovës duhet të jetë qasje kreative dhe me program pozitiv në dhënje të respektimit të dinjitetit njerëzor dhe nacional të njeriut, qytetarit dhe kolektiviteteve njerëzore dhe nacionale, në shenjë të ngritjes së respektit, miqësisë, barazisë dhe ngrohtësisë së ndërsjellë në mes të njerëzve dhe nacionaliteteve në Kosovë, të cilët me shekuj e shekuj jetuan së bashku në këto hapësira pa pasur nevojë për gara shterpe politike se cili prej tyre është më i lashtë në këto hapësira, në shenjë të ngritjes dhe thurrjes së marrëdhënieve të reja dhe të miqësisë në mes të popullit serb dhe popullit shqiptar në Jugosllavi në dobi të mirëqenies së tyre demokratike, në shenjë të mirëqenies dhe stabilitetit të Jugosllavisë mbi bazën e barazisë kombëtare, të respektit dhe të miqësisë reciproke në mes të njerëzve dhe nacionaliteteve të saja.

Kjo dhe që pikënisja themelore metodologjike e Kryesisë së kësaj Akademie e cila përcaktoi propozimin e Letrës-deklaratës së Akademisë së Shkencave dhe të Arteve të Kosovës mbi çështjet kushtetuese, për të cilën lutë që ky Kuvend t'a aprovojë.

AKADEMIA E SHKENCAVE DHE E ARTEVE E KOSOVËS

Rruga "Agim Ramadani" p.n.

10 000, Prishtinë

Republika e Kosovës

Tel.: +381 38 249 303

ashak@ashak.org